

GALILEO

*a iné udajné prestrelky
pápežskej neomýlnosti.*

Napísal:

EUGEN F. CHABOT S. J.

Z anglického preložil:

JULIUS STANO.

1929.

4. číslo Knížnice „Nášho Priateľa“.

Rediguje a vydáva Anton Šalát, profesor vo Zvolene.

Nihil obstat.

Dr. STEPHANUS KMEŤ,
censor.

N. 802/1929.

Imprimatur.

In Sv. Križ pri Hrone, 2. Aprilis 1929.

† MARIANUS mp.
eppus Neosoliensis.

Vytlačila Slovenská kníhtlačiareň vo Zvolene.

ÚVOD.

Dňa 8. júla 1870 vatikánsky snem vyhlásil za „dogma Bohom zjavené“, že „rímskemu pápežovi hovoriacemu ex cathedra — tojest keď v zástoji Pastiera a Učiteľa všetkých kresťanov mocou svojho najvyššieho apoštolského úradu všeobecnej Cirkvi nariaďuje určitú viero- alebo mravouku — prináleží neomýlnosť, ktorou Božský Vykupiteľ opatril svoju Cirkev.“ A túto neomýlnosť má zaistenú skrze pomoc Božiu, prisľúbenú Petrovi: Ty si Peter, a na tejto skale vystavím svoju Cirkev, a brány pekelné ju nepremôžu. (Mat. XVI. 18.)

Cieľom tejto brožúrky nie je dokazovať a obhajovať toto vyhlásenie. Všimneme si bližšie len istý druh námietok, proti tomuto učeniu Cirkve prednášaných: udajne to omyly neomýlnych pápežov. Tieto námietky, v páde že by sa dokázaly oprávnenými, mohli by úplne povaliť stanovisko Cirkve. „Keby Kristus nebol vstal z mrtvých, naše kázanie je márné a naša viera je tiež márna“ povedal sv. Pavel o vzkriesení. A to isté

môžeme povedať i o pápežskej neomýlnosti; keby sa čo i len jediný pápež bol zmýlil vo vyhlásení *ex cathedra*, katol. Cirkev rozpadne sa ako stavba z karát.

Zaujímavá je skutočnosť, že ačkoľvek najmenej päťdesiat pápežovia boli obvinení nekatolikmi XVII. storočia, že hlásali blud, dnes ostaly len tri udajné prestrelky neomýlnosti, prípad Galilea, a pápežov Honoria a Liberia, ktoré sa ešte stále pretriasajú. Katolíci vždy museli počúvať, že ich Cirkev sa bojí histórie a že postupujúce historické vedomosti vyvrátia jej základy. Zaujímavé, že výsledok je opačný. Práve historická veda jedno za druhým zmenšila počet „kacírskejších“ pápežov, takže dnes máme len tri prípady, ktoré katolíckej Cirkvi zdanlivo ťažkosti robia.

Kým by sme sa pustili do preskúmania týchto udajných prestrelkov, dôležité je vedieť, že podľa usnesenia vatikánskeho snemu neomýlnosť neprináleží každému doktrínálnemu aktu pápežovmu, ale len jeho učeniu *ex cathedra*. A v rozhodnutí vatikánskom naznačené sú podmienky, žiaducné pre usnesenie *ex cathedra*. V prvom rade rímsky pápež musí učiť vo verejnom a úradnom zástoji pastiera a doktora všetkých kresťanov, a nie teda v púhom

zástoji súkromnom, ako teolog, kazateľ, alebo prednášateľ určitého preslova, ani nie v zástoji púheho biskupa rímskeho. Musí byť patrné, že hovorí ako hlava všeobecnej Cirkve. Tiež musí byť úplne jasná snaha, že učí úplnosťou a konečnou platnosťou, súvisiacou s jeho najvyšším apoštolským úradom, inými slovami, že chce vyhlásiť určité učenie s absolútnou platnosťou a neodolateľne — v technickom smysle. Ďalej musí byť zjavné, že pápež chce zaviazat všeobecnú Cirkev, aby táto pod následkom duševnej zказы od každého veriaceho požadovala vnútorný súhlas s jeho učením. Musíme podotknúť, že táto neomýlnosť priamo bola prisľúbená Petrovi a každému jeho nástupcovi v prvenstve ako výsada, ktorá sa však medzi viacerých rozdeliť nedá. Pápež nemôže poveriť vykonávaním svojej neomýlnej moci na príklad ani rímske kongregácie. Nemôže byť považované za neomýlné nijaké formálne rozhodnutie ktorejkoľvek kongregácie ani vtedy, keď to úradnou cestou i pápež sám schválil. K neomýlnosti potrebné je vyhlásenie samého pápeža, vo vlastnom mene podľa podmienok spomenutých už a požadovaných pre každé vyhlásenie *ex cathedra*.

GALILEO.

Spor medzi Galileom a cirkevnou vrchnosťou vzkrsnul z Galileovej obrany heliocentrickej teórie, ktorá učí, že zem je v pohybe a slnce nehybné, teórie to, ktorá je dnes prijatá ako dokázaná skutočnosť. Lež v časoch Galileových ďaleko bola od tohoto. Celé veky bolo ľudstvo presvedčené, že slnce — ako to hovorievame — vychádza na východe a zapadá na západe, lebo sa točí okolo zeme. Tento geocentrický systém mal niekoľko rozličných druhov. Podľa Heraklida zem sa točila okolo vlastnej osy, slnce okolo zeme a planéty okolo slnca. Pythagoras učil, že zem sa točí okolo vlastnej osy a slnce a planéty okolo zeme. Teória táto neskôr spracovaná bola Ptolemeom, podľa ktorého zem je nehybná a všetko sa točí okolo nej v kruhoch a elipsách. Systém Ptolemeov bol v časoch Galileových všeobecne prijatým názorom, lebo podával najlepšie vysvetlenie o pohybe hviezd a planét, ako sa im vtedy rozumelo.

Okolo roku 1530 Kopernicus, kanoník kláštora vo Frauenburgu pridal sa ku heliocentrickej teorii. Teoria nebola síce nová, ale dotiaľ nevyvolala pozornosti. Copernicus sám zo začiatku obhajoval ju len ako púhu hypotézu (predpoklad), lebo nemal dostatočných dôkazov. A obával sa výsmechu škôl, nakoľko ona sa zjavne priečila dôkazom rozumu. V neskoršom svojom diele už bol menej zdržanlivý vo svojom presvedčení, ale aby sa vyhnul podozreniu z mýlného učenia, knihu túto venoval pápežovi Pavlovi III. a tak dostalo sa jej pečlivo zostaveného úvodu, ktorý uistil, že táto heliocentrická teoria navrhnutá bola ako hypotéza a nič viac. Predsa však našla niekoľko vyznávačov, prednášaná bola na italských univerzitách a verejne hlásaná v prítomnosti pápeža Klementa VII. Pravda, potrebovala potvrdenia, lebo teleskop (ďalekohľad) vtedy ešte nebol známy.

Pri jednej návšteve v Benátkach v roku 1609 Galileo začul, že istý Belgičan vynášiel prístroj, ktorý zväčšuje vzdialené predmety. Navrátiac sa do Padovy, pečlivo študoval zákony lomu svetelných paprskov a po jedinej noci pokusov, tak hovorí sám, zostrojil si pre seba teleskop.

Prvý teleskop zväčšoval mu len trojnásobne ale konečne zhotovil si jeden, ktorý zväčšoval tridsaťdvanásobne. Svoj aparát obrátil k oblohe a objavil vrchy na mesiaci, mesiace Jupitera a hviezdy Mliečnej cesty. Toto opísal v diele nadpísanom *Siderius Nuntius*. Uverejnené roku 1610 rozrušilo svet. Pokračujúc v objavoch, videl kruhy Saturna, hoci len hmliste a tie ho zmätly dokonale. Objavil premeny Venuše, ktoré dokazovali, že táto planéta prinajmenej otáčala sa okolo slnca a pozoroval i škvrny na slnci.

Tažko povedať presne, kedy začal vyznávať Galileo systém Koperníkov, ale nebolo to prv, kým teleskop neukázal mu mesiace Jupitera a pohyb škvŕn na slnci, čo začal obhajovať teóriu túto v prednáškach a rozpravách. Jeho odôvodnenia vyvolali búrlivé protesty, prečo definitívne ponechal metódy Aristotelove, skúmanie ktorých bolo považované takmer za rúhanie sa Bohu a venoval sa pozorovaniu vedeckému. Vyznavači systému Ptolemeovho nemohli si vysvetliť skutočnosť, ktoré Galileovi odkryl ďalekohľad, tak že títo odvolávali sa na teológiu a vyhlásili, že heliocentrická teória protív sa Svätému Písmu. Medzi iným textom citovali

z Jožua X. 13. „... *A tak slnce ešte stálo v strede neba*“ a z Ecclesiastesa I. 14, „*Zem stojí stále. Slnce vychodí, zapadá, potom sa vráti na svoje miesto a zase vychodí.*“ Učenie, že sa zem krúti okolo nehybného slnca — hovorili títo, nedá sa srovnáť s týmto textom.

Musíme uznať, že Galileo nemienil sa dotýkať teologie. Ale pravda je tiež i to, že keď sa raz rozpravy začaly, dal sa do nich so zvláštnou prudkosťou. O mnoho lepšie by bol zrobil, keby bol poslúchnul radu kardinála Bellarmína, ktorý v liste k istému Foscarínimu písal: „Vaša Dôstojnosť a Galileo veľmi múdre robíte, keď nebudete hovoriť o určitostiach, ale o možnostiach, ako to myslím robil Copernicus; jedným slovom postačí, keď povieťe, že za predpokladu, že sa zem krúti a slnce je nehybné, zjavy, ktoré vidíme, dajú sa vysvetliť lepšie než epicyklami a excentrikmi; toto dá sa ľahko urobiť a pre matematiku úplne postačuje.“

Rozpory stávaly sa čo raz ostrejšími, až 5. februára 1615 obhájcovia Kopernikovho systému oznámení boli úradu inkvizíčnému. Táto mnoho pomlúvaná ustanovizeň preskúmala záležitosť a poradcovia podali celkom nestrannú zprávu. Agitácia

pravda i naďalej pokračovala a Galileo, počujúc zlozvestné zprávy, vybral sa osobne do Ríma. Presvedčil sa, že jeho protivníci sú stále činní a že ich vplyvom neprestávaly ani úradné úklady. 19. februára poradcovia Svätého Úradu svolaní boli, aby povedali svoju mienku o otázke pohybu slnca a zeme. O päť dní neskôr toto vyjadrenie zaslali pápežovi Pavlovi V.

1. „Tvrdenie, že slnce je stredom sveta a je stále na tom istom mieste, je absurdné a nepravdivé filozoficky a formálne heretické, lebo sa výslovne protiví Sv. Písmu.“
2. Tvrdenie, že zem nie je stredom sveta a nie nehybné, ale že sa pohybuje, a to každodenne, je tiež absurdné a nepravdivé filozoficky a z teologického stanoviska prinajmenej mýlné vo viere.“

O dva dni pápež nariadil, aby Galilea upovedomili o mienke poradcov a zakázali mu rozširovanie tohoto učenia. Toto previedol kardinál Bellarmín v prítomnosti svedkov.

Potom 5. marca vyšlo rozhodnutie Kongregácie indexu, zakazujúce knihy, písané v duchu systému Kopernikovho, nakoľko by ony pojednávaly o systéme nie ako

o predpoklade, ale ako o dokázanej skutočnosti.

- Galileo vrátil sa do Florencie a pokračoval vo vedeckých pozorovaniach. Študoval úkazy prilevu mora a pohyby mesiaca Jupitera a jeho výskumy utvrdily v ňom vieru v heliocentrickú sústavu. Ale nepodnikol nič, až kým sa pápežom stal Urban VIII. v roku 1623. Nový pápež ako kardinál Barberini, bol osobným priateľom Galileovým. Opierajúc sa na toto priateľstvo, Galileo dúfal, že dostane povolenie na uverejnenie pojednania o hodnotení dvoch sústav. Začal teda pracovať na diele *Dialog o dvoch základných sústavách sveta*, čo trvalo niekoľko rokov. V roku 1630 pobral sa do Ríma, kde mal dlhý rozhovor s pápežom. Sv. Otec nič nenamietal proti uverejneniu knihy, predpokladajúc, že splnené budú určité podmienky. Nápis musí ukazovať, že ide tu len o „rozpravu“ o hodnotení sústavy Kopernika a Ptolemea, predmet pojednávaný má byť len ako predpoklad a toto má byť jasne poznamenané v úvode. Konečne kniha má byť zakončená doslovom samého pápeža.

Galileo prijal tieto podmienky, rukopis odovzdal pápežským revizorom, ktorí

zmenili mnohé čiastky a dielo takto zrevidované odobrili. Povolenie („imprimatur“) dané bolo pre vydanie v Ríme, samozrejme s podmienkou, že úvod a pápežov doslov budú pripojené. Okolnosti znemožnily vydať dielo v Ríme a tak Galileo dal ho tlačiť vo Florencii. Kniha vyšla v r. 1632. Hoci niesla „imprimatur“ rímskeho cenzora, opravy ním učinené neboly vzaté do úvahy. Neprajníci to ihneď zbadali, a tiež i to, že doslov pápežov daný bol do úst Simplicia, hlupca to, ktorý slúžil k smiechu čitateľov pre svoje naivné námietky a pre jednoduchý spôsob, akým byly tieto zavrátané.

Pápež — samozrejme, že — bol rozhorčený, a ľahko sa dal nahovoriť, aby zakázal knihu. O niekoľko dní vymenovaná bola zvláštna komisia, ktorá mala preskúmať túto záležitosť. Po mesačnej porade vydala dlhú zprávu, ktorá obsahovala troje obvinení proti autorovi:

1. „Galileo sa previnil tým, že sa odklonil od stanoviska predpokladačného, tvrdiac s úplnou určitosťou, že sa zem pohybuje a slnce sotrváva na jednom mieste.“
2. „Úkazy prílevu mora bludne pripri-

suje nehybnosti slnca a pohyblivosti zeme, čo je zrejmá nepravda."

3. „Podvodne zamlčal nariadenie, dané mu v roku 1616, totižto aby sa vôbec zriekol myšlienky, že slnce je stredom sveta a nepóhyblivé, a že sa zem pohybuje: a preto aby sa ani nepridržoval, ani neučil, ani nehájil ju niakým spôsobom ani v slove ani v písme."

Tieto obvinenia videly sa byť celkom oprávnené. 19. novembra 1632 Galileo pozvaný bol do Ríma, aby sa ospravedlnil. Jeho zdravotný stav sa bol pred rokmi zhoršil a teraz odvolával sa, že nemožno mu cestovať. 30. decembra pápež poslal mu rozhodný rozkaz, a Galileo sadnúc do veľkokniežatského koča, došiel do Ríma nič nie v horšom zdravotnom stave, než pred cestou.

Keď sa začalo súdne pojednávanie, Galileo v prvej svojej obhajobe vyhlásil, že on nikdy „nehlásal a neobhajoval, že sa zem pohybuje a že slnce je nehybné, ale dokazoval práve opak toho, poukazujúc, aké slabé a nedôsledné sú dôvody Kopernikove." Táto odpoveď bola prinajmenej rečeno vyhýbavá a môže byť ospravedlnená len, ak ju prijmeme v technickom

šlova smysle za obhajobu k dokázaniu „neviny.“ Tri dni po tejto prvej obhajobe poradcovia Sv. Úradu vyslovili svoj výrok, zopakujúc obvinenia zvláštnej komisie. Pri druhom vyšetrovaní Galileo zmenil svoju obranu, priznajúc sa, že obhajoval heliocentrické učenie a dopustil sa tým previnenia. Kongregácia uznala Galilea za vinného a odsúdila ho do väzenia „na ľubovoľnom mieste.“ 22. júna rozsudok bol i formálne vyhlásený a Galileo uznaný bol „týmto Sv. Úradom silne podozrelým z bludu, keďže veril a pridržiaval sa učenia, (ktoré je nepravdivé a priečiace sa Svätému a Božiemu Písmu), že slnce je stredom sveta a že sa ono nepohybuje z východu na západ, a že sa zem pohybuje a nie je stredom sveta; a tiež že niektorá mienka môže sa uznávať a obhajovať ako možná i vtedy, keď bola vyhlásená a konečnou platnosťou uznaná za takú, ako ktorá sa nesrovnáva so Svätým Písmom.“

I to bolo nariadené, aby sa kniha zakázala verejnou vyhláškou a rozhodnutie tohto smeru oznámené bolo 23. augusta 1634. Výrok uväznenia zmenený bol na utiahnutie sa do pálača toskánskeho veľkokniežata; neskôr povolené bolo Galileovi

usídlil sa vo vlastnej vile v Arcetri, kde na penzii, zaistenej mu pápežom, až do svojej smrti pokračoval vo vedeckých štúdiách.

Toto je v krátkosti história prípadu. Je to — ako sa ľahko presvedčíme — bohužiaľ pravda, že rímske kongregácie tak r. 1616 ako i r. 1633 svedené boli s cesty prílišnou vieroučnou opatrnosťou a ako formálny blud odsúdily vedecké učenie, ktoré je dnes prijatou skutočnosťou a že i pápež s tým súhlasil. Dnešný inteligentný človek zaiste nebude vážne pochybovať o sústave, ktorú Galileo obhajoval, a ktorú rímske úrady zavrhly. Ani teológ nebude vidieť ťažkosti v texte Sv. Písma, ktoré očividne sa prieči tejto teórii. Lebo vie, že hoci vo všeobecnosti musí sa pridržiavať doslovného vysvetlenia Sv. Písma, inšpirovaný pisateľ pri opisovaní prírodných zjavov používal výrazov svojej doby.

Omyl rímskych úradov dá sa ľahko vysvetliť. Lebo Galileovo učenie nijako nebolo dokázané, jeho odôvodnenia vôbec neboly dostačujúce. Ani jeden skutočný dôkaz pohybu zeme nebol Galileovi známy. Dôkaz, na ktorom najviac si zakladal a ktorého sa horkokrvne pridržiaval, vyplýval zo zjavu prílevu a odlevu mora.

Tento dôkaz považuje sa dnes za veľký omyl, a už v dobe Galilea mnohí vedátori predpokladali, a to celkom správne, že akýmsi spôsobom má tu vplyv i mesiac. Podobne nebolo tu inej odpovede na tento dôkaz, podľa Galileovho odôvodnenia mala by byť tu len jedna zmena denne, kdežto v skutočnosti boli tu dve. Galileo, posmieval sa Keplerovým dôkazom, a bol predchodcom dôkazov Newtonových, ktoré však prišli len o sedemdesiat rokov neskôršie. Je dosť isté, že vedecké vnuknutie Galileovo bolo uspokojivé, ale pre väčšinu ľudí dôkazy tieto nepostačovali, keď uvážime vžitý názor a svedectvo Sv. Písma.

Boli by sme mohli očakávať menej konzervatívne stanovisko zo strany Cirkve. Sv. Augustín stololetiami predtým písal už, že kde je reč o zjavoch prírodných, Sv. Písmo spomína zjavy vtedajšie a hovorí výrazmi svojej doby. Sv. Tomáš pripúšťa to v príkladoch a v obrane geocentrickej sústavy — vediac toho — neobracia sa pre pomoc vo Sv. Písme. Galileo to sám celkom zrejme vyjadruje — Sv. Písmo učí ľudí, ako sa dostať do neba a nie ako sa zem točí. Keď chceme kritizovať stanovisko rímskych úradov, musíme uvážiť, že

heretikovia vtedajších časov všetko svoje učenie vykladali z textu Sv. Písma, takže Cirkev ihneď by sa bola stala podozrelou, náhle by sa bola čo i len na vlas odklonila od tradičného vysvetľovania otáznych čiasok.

Nebude od veci pripomenúť, že Melancthon, Calvin a vo všeobecnosti všetci vodcovia takzvanej reformácie odvrhli heliocentrickú sústavu a to od základu a to skoro celých sto rokov prv než rímske úrady. Luther bláznom nazval Kopernika pre rozvrátenie astronomie a sprotivenie sa Sv. Písmu. A keď Kepler, evanjelický kňaz a vzdelaný astronóm napísal obranu učenia Kopernikovho, akademický senát protestantskej univerzity v Tübingen jednohlasne vyhlásil, že kniha obsahuje „odsúdeniahodný blud“ a odmietol „inprimatur“. Kniha vyvolala takú búrku, že Kepler musel opustiť krajinu a uchýliť sa u jezuitov v Austrii a potom, hoci protestant, vymenovaný bol pápežom za profesora astronomie na katolíckej univerzite v Bologni. Keď — ako tieto prípady svedčia — takéto bolo stanovisko i samých heretikov, či môže prekvapovať, že cirkevné úrady prechovávaly podozrenie ku tomuto učeniu?

Cirkev ani nemôže byť vážne obžalovaná, že skutočne prekážala rozvoju vedeckému. Možno pripustiť, akcia inkvizície zadržala za istý čas prijatie sústavy Kopernikovej. Ale zavrhnutie sústavy nebolo jedine, ani v prvom rade jej chybou. Sústava nezdala sa byť dostatočne dokázanou ani samým astronómom, len po vynálezoch Newtona a Réaumura skoro o sto rokov neskôršie. A potom, pohnútkou odvrhnutia nebol odpor k vede, ale horlivosť v obrane viery. A nesmieme zabúdať, že najvýznamnejšie obdobie vedeckého rozvoja v sedemnástom storočí nastalo rozšírením postupu, Galileom tak účinne užívaného, použitie pozorovaní a pokusov k študovaniu zjavov prírody. Takýto postup Cirkev nikdy nehatila. Rýchle si ho osvojili vedátori tej doby, pripraviac cestu výskumom Newtonovým a neslýchanému a dosiaľ nevídanému postupu vedy.

Ale — podľa toho, čo bolo povedané — ostane pravdou nad všetku pochybnosť, že Galileovi dala budúcnosť za pravdu, kým cirkevné súdy, ktoré ho odsúdily, boli v neprávě. I pápež, i rímske kongregácie boli toho presvedčenia, že učenie heliocentrické bolo bludné a odvrhli ho ako také. Ako môže Cirkev postaviť

učenie pápežskej neomýlnosti, keď ako vidieť, jej neomýlna hlava sa takto zmýlila?

Musíme zopakovať, čo už povedané bolo o podmienkach pápežskej neomýlnosti. Je to osobné, neprenesiteľné poverenie, príslušiacie jedine len pápežovi. Nemôže si naň robiť nárok iný úrad cirkevný, ani samé rímske kongregácie nie, ktoré svoju právomoc nadobúdajú priam od pápeža. Nariadenia, ako výsledky rozhodnutia rímskych kongregácií vyhlasujú veriacim samotné kongregácie na základe vlastnej a bezprostrednej právomoci. Toto platí i vtedy, keď pápež potvrdí rozhodnutia riadnou, úradnou cestou, ako sa hovorí „in forma communi.“ Pápež týmto potvrdením nepreberá na seba osobnú zodpovednosť, nestáva sa tým tvorcom rozhodnutia. Takéto potvrdenie dodá síce rozhodnutiu zaiste väčšej dôležitosti, ale na podstate nič nemení. Oстане tým, čím bolo prv — rozhodnutím kongregácie, ktorá vôbec nemá právomoci vysloviť neomýlné vieroučné rozhodnutie. Absurdné je myslieť si, ako sa to zdá mnohým mimo katol. Cirkve stojacím, že každý dokument pochádzajúci z Ríma podlieha pápežskej neomýlnosti.

Samozrejmé, že pápež môže si osvojiť

rozhodnutie niektorej rímskej kongregácie prijatím ho zvláštnym spôsobom a vyhlásiac ho vo vlastnom mene, tak že rozhodnutie vlastne stane sa osobným skutkom, pochodiacim od samotného pápeža. Ale i v tomto prípade pápežská neomýlnosť povstáva jedine vtedy, keď sú splnené všetky žiaducné podmienky; to jest musí byť jasné, že pápež chce rozriešiť otázku neomýlnym rozhodnutím, slávnostne musí vykonávať svoju právomoc Pastiera a Učiteľa všetkých kresťanov, nakladajúce určité učenie všeobecnej Cirkve, žiadajúc úplného vnútorného súhlasu.

Týmto je otázka už i rozriešená. Či pápež Pius V. v roku 1616, alebo Urban VIII. v roku 1633 heliocentrickú sústavu vyhlásili všeobecnej Cirkve ako učenie, v ktoré každý kresťan musí veriť pod trestom vyobcovania z Cirkve?

Hoci ani jeden dokument vzťahujúci sa na tento prípad nenesie pápežského podpisu, musí sa uznať, že postup kongregácie a Sv. Officia stal sa so schválením pápežským, lebo i Pius V. aj Urban VIII. boli úplne oboznámení so záležitosťou. Ale tiež i to je isté, že ich potvrdenie nijakým spôsobom ich neučinilo osobne zodpovednými ako najvyššiu hlavu Cirkve za viero-

učné čiastky rozhodnutia. Nado všetku pochybnosť obidvaja pápežovia pevne verili, že sústava Kopernikova vyvoláva herezu. Nieto však dôvodu predpokladať, žeby tento rozpor boli chceli rozriešiť akýmkoľvek neomýlnym rozhodnutím. A toto je jadrom celej veci. Púhe potvrdenie aktov kongregácie neurobilo z nich neomýlné rozhodnutie. Pokým pápež slávnostne a určite nevykonáva svoju najvyššiu apoštolskú právomoc, ako Pastier a Učiteľ všeobecnej Cirkve, nenastáva tu prípad pápežskej neomýlnosti.

Keď skúmame povahu osobných rozhodnutí, tým jasnejšie sa presvedčíme, že podmienky požadované pre neomýlné vyhlásenie vôbec neboly tu splnené. Rozhodnutie kongregácie indexu z roku 1616 zakazuje knihy, ktoré učia Kopernikovej sústave, lebo — ako kongregácia myslí — heliocentrické učenie vyvoláva formálne bludárstvo. Ale nemôže sa tvrdiť, že týmto nariadením pápež Pável V. nejaké určité učenie ustanovil pre celú Cirkev rozhodnutím neomýlnym a neodvolateľným. V samom nariadení ani v okolnostiach niet tu nič takého, čím by sa ono líšilo od iných obdobných nariadení kongregácie indexu. Súčasní veriaci tiež nevideli v tom

neomýlné rozhodnutie. Kardinál Bellarmín, ktorý mal významný zástoj v celej udalosti a mal príležitosti vedieť mienku pápeža Pavla V., po uverejnení nariadenia písal: „Hovorím, ak sa najde skutočný dôkaz, že je slnce nepohyblivé a netočí sa okolo zeme, opačne že sa zem pohybuje okolo slnca, bude potrebné, veľmi opatrne, prispôbiť to vysvetleniam patrických čiasok Sv. Písma, ktoré tvrdí práve opak a vtedy najradšej uznáme, že sme sa zmýlili, než by sa malo ukázať nepravdivým to, čo zdalo sa byť dokázaným.“

Čo sa týka súdneho pokračovania v r. 1633 a nasledovne výroku, tu nieto čo vysvetlovať. Odsúdenie Galileovo skutočne mohlo poukazovať na to, že heliocentrické učenie je bludné, ale neodsúdilo tým priamo sústavu a tiež neučilo tým opak toho. Súviselo to jedine s otázkou, či Galileo učil heliocentrickú sústavu porušením zákazu z februára 1616 — a dokázalo sa, že učil. A rozhodnutie kongregácie indexu nasledovne odsúdilo len Galileove Dialogy.

Môžeme teda shrnúť, že v tomto spore niet ani najmenšieho dôkazu proti učeniu o neomýlnosti pápežskej. Je zistené, že

rozhodnutie rímskych kongregácií tak z roku 1616 ako i z roku 1633 vyplývalo z omylu. Tento omyl tvoril rozhodné odmietnutie novej teórie, rímskymi kongregáciami označenej „za nepravdivú, bludnú a protiviacu sa Sv. Písmu.“ My vieme dnes, že to nie je pravda. Môžeme pripustiť, že rímske kongregácie mohli sa vyhnúť tomuto omylu, keby boli pokračovali s väčšou obozretnosťou. Vidí sa, akoby vedecké vzdelania tých čias bolo dostačujúce k vyvolaniu vážnych pochybností o sústave Ptolemeovej, keby tu nebola bývala toľká predpojatosť voči zásadám Aristotelovým. Ale tieto rozhodnutia jednoducho nevpadajú do rámca pápežskej neomýlnosti. Katolícke učenie o tomto predmete je dokonale určité a podmienky, požadované pre neomýlné rozhodnutie sú jasne určené v rozhodnutí Vatikánu. V Galileovom prípade podmienok pre neomýlnosť nenachodíme.

HONORIUS.

Historia prípadu pápeža Honoria je v krátkosti táto. Chalcedonský všeobecný snem v roku 451 slávnostne vypovedal, že v Kristu Pánu boli dve prírody: ľudská a božská, obidve dokonalé a samostatné. Lež čoskoro vzkrsla ďalšia otázka, či druhá

osoba sv. Trojice má i dve samostatné vôle. Otázka zdala sa byť zodpovedaná už samou definíciou; ak sú obe prírody dokonalé, musia byť i vôle dve. To však nebolo hneď jasné niektorým teológom siedmeho storočia, ktorí mysleli, že môžu učiť, že ľudská vôľa Krista — nakoľko bola — vssatá bola jeho božskou vôľou. Táto skupina menovala sa monothelites (vyznavači jednej vôle). Otázka táto z určitého ohľadu nebola zbytočná, lebo bola nádej, že jej pripustením možno zvíťaziť nad Eutychianmi alebo monophysitmi, ktorí u Krista Pána pripúšťali len jednu prírodu. Oni mali pripustiť dve prírody a katolíci boli by súhlasili, že boly síce dve, ale jedna vôľa a tým bolo by bývalo nastalo smierenie.

Carihradský patriarcha Sergius bol vodcom strany neorthodoxných. Touto koncesiou mnoho bludárov priviedol späť do Cirkve. Heraclius, panovník Východu, bol nadšený úspechom svojho patriarchu v zaistení náboženského pokoja, blahoželal mu k výsledku, prijal omyl a poskytnul mu pomoci.

Jeruzalemský patriarcha Sophronius mal podozrenie, že koncesia je bludná a usniesol sa k odvolaniu do Ríma. Ale Sergius pozvolil zanechať obranu výrazu „una

operatio", súc uistený, že Sophronius ponechá to, čo v Alexandrii už zavedené bolo. Sophronius súhlasil a Sergius sám písal do Ríma, vysvetľiac, ako získal mnohých monophysitov. Úspech pozostával v tom, že netrval na dvoch „operationes“ alebo „vôľach“.

Honoriusova odpoveď bola trocha viac než zopakovanie Sergiusovho listu a dokazovala, že úplne nesprávne pochopil ťažkosti otázky. On myslel, že celý spor akožto vojnu slov mali by rozriešiť gramatici a nie teológovia. A tak pripustil, že „nakoľko je v Kristu Pánu jedna pohnúťka činností, čiže jediný riadič vôle, preto musí byť tu tiež i len jedna vôľa.“ Ale v tom istom čase trval na tom, že „bludu Nestoria a Eutychesa bolo by sa malo opatrne vyhnúť a že o Kristu malo by sa vyznávať, že je pravý Boh a pravý človek.“ Proti-reenie povstale z týchto výpovedí môžeme si vysvetliť z predpokladu, že pápež myslel pod „jednou vôľou“ morálnu jednotu bozej a ľudskej prírody Ježiša Krista, ako sa na to pozeráme so stanoviska katolíckeho, ako ktoré vylučuje rozpor medzi nimi. Ale hoci Honoriusovo stanovisko bolo správne, jeho vyslovenie bolo veľmi nepresné.

Sophronius, keď počul odpoveď pápe-

žovu, nesmierne ľutoval, že sa už prv nezozval a nevysvetlil skutočný stav udalosti Sv. Otcovi, lebo bol presvedčený, že pápež musel byť svedený Sergiusovým vyličením udalosti. Niektorých svojich stúpencov vyslal k pápežovi, aby mu osvetlili situáciu na Východe; keď však došli do Ríma, Honorius bol už mŕtvy a jeho nástupcovia odsúdili monothelitizmus a zaviedli pravé učenie Cirke. Východ vzplanul. Zapríčinila to odpoveď pápežova, ktorá bola bludnou viac, než sám blud, ktorý chcela odstrániť.

Dve otázky povstali z Honoriusovej odpovede. Učil pápež bludu? Činil tak v spôsobe rozhodnutia „ex cathedra“? Odpoveď na prvú otázku závislá je, ako si vysvetľujeme vyjadrenie pápežovo. Mnohí teológovia po pečlivom študovaní dokumentov sú toho presvedčenia, že i najpochybnejšie výrazy môžu sa považovať za písané v smysle orthodoxnom. Lež môžu sa považovať i za bludné. Podľa slov cisára Konštantína IV. Honorius v svojej nejasnosti „potvrdil blud a protirečil sám sebe.“

Tu nebolo reči o vyhlásení „ex cathedra.“ V prvom rade Honoriusovej odpovede sú príliš nejasné. Trvá na dvoch účinných prírodách, ale nedôsledne pripúšťa len jedinú vôľu. Pripustením jednej vôle zjavne

chcel sa vyhnúť bludu Nestoria, ktorý videl v Kristu Pánu dve líšiace sa vôle. Sergius tiež tak nejasne napísal svoj list, že celkom poplietol skutočný stav a je pravdepodobné — ako to pripúšťa Sophronius, že Honorius ani nesrozumel pravú podstatu otázky. V druhom rade Honorius jasne sa vyslovuje, že nemal v úmysle určiť to: „Nemusíme rozoberať to, čomu sa v Cirkvi hovorí dogmatá.“ „My nemusíme vymedziť ani jednu ani dvoje činností.“

Aby bolo dosiahnuté podmienok potrebných pre vyslovenie neomýlného dogmata, je zjavne treba, aby učenie bolo jasne vyhlásené za dogma, platné pre celú Cirkev, alebo dôrazne odsúdené ako blud. Keby tu išlo o neomýlné riešenie, pápež by bol alebo kľatbou trestal tých, čo učili, že Kristus Pán mal dve vôle, alebo by bol býval zaviedol monothelistické učenie do všeobecnej Cirkve.

Pápežova odpoveď Sergiusovi dodala heretikom novej posily a rozpory vzrástly čo raz väčšmi, až konečne šiesty všeobecný snem, svolaný do Carihradu, viac než päťdesiat rokov po smrti pápeža Honoria rozriešil spor ustanovením, že v Kristu Pánu sú „dve prirodzené vôle a dvoje prirodzených činností“. A potom v osemnástom

zasadnutí snem vypovedal odsúdenie Honoriusa ako heretika, spolu so Sergiusom a ostatnými zástancami bludu.

Toto odsúdenie Honoriusovo cirkevným snemom je prameň ťažkostí pre mnohých. Ale pravdou je, že usnesenie všeobecného snemu stáva sa právoplatným rozhodnutím len po potvrdení pápežskom. A keď Lev II. požiadaný bol cisárom Konštantinom IV., aby potvrdil odsúdenie svojho predchodcu, Jeho Svätosť nepotvrdil kľatbu cirkevného snemu, ale zaradil Honoria medzi odsúdených monothelitov a jasne dodal: Odsudzujeme i Honoria, ktorý sa nesnažil zachovať apoštolskú tradíciu, ale nízkou zradou napomohol poškodiť jej čistotu." Toto pokračovanie vysvetlil neskôr v jednom liste k biskupom španielskym: „Honorius... hoci dosiahol apoštolského úradu, neuhasil plamene bludu, ale svojou nedbalosťou ich ešte živil."

Jedným slovom okolnosti vyžadovaly si rozhodnutia; Honorius zameškal to urobiť, a bol odsúdený pre toto zameškanie. Jeho vinou bolo nie, žeby učil blud, ale že zameškal učiť pravdu; nie, že dopustil sa bludu, ale že ho nevykorenil. Honorius nebol odsúdený ako heretik, ale, lebo nepotlačil bludárstvo.

Čo teda z toho nasleduje? Poprvé, že listy Honoriove neobsahujú rozhodnutie „ex cathedra,” lebo nikdy to nemaly v úmysle a nikdy sa nepovažovali za také. Podruhé, hoci Honorius skutočne bol odsúdený všeobecným snemom ako heretik, toto nestalo sa právoplatným, lebo pápež odoprel potvrdiť usnesenie snemu, čo zrejme vyplýva i z toho, že odsúdil Honoria, nie žeby bol určil blud, ale že váhal, keď bolo potrebné rozhodnutie. Na miesto zastavenia vzťahujúceho sa kacírstva jasným prehlásením o spornej otázke, potvrdil vyhýbavé výroky, ktoré neskôr používané boli k podpore bludnej nauky. Týmto činom umožnil, že sa do cirkve dostal nebezpečný blud. Lež on sám neučil bludu, lež ho len zameškal odsúdiť. A pre túto nedbanlivosť bol potom sám odsúdený.

LIBERIUS.

Prvý všeobecný snem cirkevný v Nicei v roku 325 vypovedal vieroučný článok o božstve Ježiša Krista. Týmto vyhlásením malo sa čeliť bludu Ariusovmu, ktorý učil, že Kristus nebol Bohom, ale synom Otca, hoci nekonečne vyššie postavený než ostatní

Judia. Snem odsúdil presvedčenie Ariusovo, nariadil, aby bol upálený a niceanske vierovyznanie — ktoré prijal snem — výslovne hovorí, že Ježiš Kristus bol „pravý Boh . . . rovnorodý (consubstantialis) s Otcom.“

Keď o dvadsaťsedem rokov neskoršie Liberius stal sa nástupcom pápeža Juliusa, cirkev ešte vždy tuho bola znepokojovaná činnosťou Ariusovou. Athanasius bol vypuklou osobnosťou sporu a najhorlivejším obrancom učenia cirkevného. Natoľko, že cisár Konštantín, keď videl, že jeho úsilia pomáhať heretikom prekazil Athanasius, usniesol sa zničiť tohoto svätého života biskupa Alexandrie. Príležitosť naskytla sa, keď Athanasius obžalovaný bol u neho z viacerých obvinení, medzi iným, že popudzoval proti nemu jeho brata a predchodcu. A tak na schôdzke biskupov gaulských v Arles roku 353 cisár vyzval biskupov, aby odsúdili Athanasia. „Moja vôľa — hovoril im — musí vám byť smerodajná; musíte voliť medzi príslušnosťou ku mne a medzi zrieknutím sa biskupského stolca.“ Ktorí nechceli sa podrobiť, poslaní boli do vyhnanstva. Pápežskí vyslanci zbabele ustúpili pred hrozbou cisára. Keď sa o tom pápež dozvedel, zvolal, že

„radšej zomre, než by ho mal niekto obviňovať, že súhlasí s bludom.“

Konštantín všemožne sa snažil získať si potvrdenie pápežovo k odsúdeniu Athanasia a preto poslal do Ríma vyslancov, aby to zadovážili, či už úplatkami, alebo hrozbou. Pápež odpovedal cisárovi vážnym listom, podotknúc, že tu neide o osobnú ortodoxiu Athanasia, ale o učenie cirkve. Potom vyslal svojich legátov do Gaul s prosbou, aby cisár dovolil svolanie všeobecného snemu k obrane viery bludom ohrozenej. Lež Konštantín svolal len čiastku biskupov do cisárskeho paláca v Milane a prinútil ich, aby zase odsúdili Athanasia a podpísali arianské vyzvanie viery.

Povereníci pápeža tento raz vytrvali pevne proti cisárovi a museli ísť do vyhnanstva so všetkými biskupmi, ktorí sa nechceli podrobiť. Jeho Svätosť napísal list vyhnaným svojim vyslancom, ďakujúc im za ich postup a uistil ich o svojom súcite v ich utrpení za vieru Kristovu. Konštantín opätovne sa pokúsil získať si súhlasu pápežovho, lež Liberius nedal sa ani sviest' ani zastrašiť a cisár vo svojej zúrivosti vojanských dôstojníkov vyslal do Ríma, aby mu násilím doviedli pápeža. Lež hrdinského veľkňaza nepohly ani

hrozby a musel do vyhnanstva, kým na velpastiersky stolec v Ríme dosadený bol protipápež v osobe Felixa.

A čo i niekoľko kňazov bolo získané v Ríme pre učenie arianské, veriaci ľud vytrval. A keď Konštancius asi o dva roky neskôršie navštívil kráľovské mesto, žiadaný bol, aby pripustil pravého pápeža. Nemajúc tušenia o cítení ľudu, Konštancius pokúsil sa o kompromis, povoliac Liberiusovi, aby sa prinavrátil a panoval spolu so samozvancom Felixom. Ale keď sa jeho list, oznamujúci toto rozhodnutie, čítal verejnosti, ľud sa posmieval a vzduchom nieslo sa volanie „Jeden Boh, jedna cirkev, jeden pastier.“ Liberius sa vrátil a Felix musel utiecť z Ríma.

Cirkevní dejepisci nemyslia, žeby Liberius bol tiež podpísal neortodoxné vyznanie viery r. 357 a shodujú sa zasa v tom, že sa natoľko odklonil od svojich predošlých ráznych protestov, že priznal oprávnenosť rozsudku, vyneseneho ariánmi nad Athanásiom. Jedným slovom v tomto bode nemáme jasných dôkazov, a toto vylučuje možnosť vyhlásenia vieroučného článku. Rufinus píšúc koncom štvrtého storočia, spomína, že nevie, či Liberiusov návrat z vyhnanstva umožnený bol tým, že sa

podrobil cisárovi, alebo či cisár týmto chcel si získať oddanosť rímskeho ľudu. Pravdepodobnejším sa ukazuje byť toto posledné. Ale pripusťme, že Liberius bol by skutočne podpísal tú priamu heretickú formulu, ktorá popierala božstvo Kristovo. Ani z tohoto činu nebolo by možno vybrať platný dôvod proti učeniu o pápežskej neomýlnosti. A to z tej príčiny, že podobný čin nevyhovuje podmienkam, požadovaným pre formálne rozhodnutie, zaväzujúce celú cirkev k jeho prijatiu ako úplnej pravdy Božej. Rozhodnutie vatikánskeho snemu vyhlasuje pápeža za neomýlného len vtedy, keď takéto usnesenia vynáša.

To je krátka historia prípadu, ktorý zapríčinil značných rozporov. Lež v celom prípade je toľko nezistených vecí, že v súhlase s rozhodnutím Vatikánu, dôležitejšie je dokázať, že nepovstal tu vôbec prípad pápežskej neomýlnosti, než brániť pápeža Liberiusa. A už i z takého krátkeho podania je jasné, že tu neboly splnené pre neomýlné rozhodnutie požadované podmienky. Pápež môhol zaisť tak ďaleko, že odsúdil Athanásia a podpísal bludné vierovyznanie, ale tu nieto ani najmenšieho dôkazu, ktorý by potvrdil, že

vieroučným rozhodnutím na celú cirkev uložil by bol bludné učenie. Ak pápež po dvoch rokoch vyhnanstva povolil hrozbám cisárovým, nemožno tvrdiť, žeby v tom prípade vykonával bol svoju apoštolskú právomoc ako Pastier a Učiteľ Cirkve Kristovej.